

Шляхами симфонії

Урок музичного мистецтва
№31 в 6 класі

- **Мета. Ознайомити з особливостями жанру симфонії та їх різновидами,**
- ознайомити з історією розвитку жанру симфонії в
- зарубіжній та вітчизняній симфонічній музиці, ознайомитися
- з творчістю П. Чайковського та історією створення його
- Шостої симфонії.
- Розвивати вміння учнів уважно слухати симфонію та надавати
- характеристику музичному образу та засобам музичної
- виразності твору, розвивати вміння висловлювати власні музичні
- враження від прослуханого твору, розвивати вміння
- знаходити спільні риси між видами мистецтва.
- Виховувати інтерес до слухання класичної симфонії та творчості
- П. Чайковського та виконання пісень воєнних років.
- **Тип уроку: комбінований, урок заглиблення в тему.**
- **Обладнання:** музичний інструмент, програвач, мультимедійна дошка,
- ілюстрації до музичного твору та пісні або мультимедійна
- презентація, портрет композитора П. Чайковського.
- **Основні поняття для засвоєння:** характерні ознаки жанру симфонії,
- історія розвитку симфонії в музичному мистецтві, типи симфоній
- в музиці, композиційна будова (форма) симфонії.
- **Твори, що вивчаються на уроці:**
- • П. Чайковський. Симфонія № 6 (I ч., експозиція).
- • «На безіменній висоті» (слова М. Матусовського, переклад
- Дм. Луценка, музика В. Баснера).

Музичне вітання. Розспівування.

До-брий день вам, ді-ти я ві-та-ю вас

До-брий день у-чи-тель зра-ді-вуй любий клас

Музика А. Житкевича

Помірно

День, день, доб-рий день, доб-рий, доб-рий день! День, день,
доб-рий день, доб-рий, доб-рий день! День, день, доб-рий день,
доб-рий, доб-рий день! День, день, доб-рий день,
доб-рий, доб-рий день!

Савченко ТТ

Актуалізація знань.

Моріс Жозеф РАВЕЛЬ

(1875—1937)

Французький композитор, яскравий представник музичного імпресіонізму, який продовжив і розвинув творчі пошуки у сфері гармонії, оркестровки, екзотичної ритміки.

На музику Равеля вплинули різні музичні течії: від американського джазу до фольклору Європи та Азії. Він є автором 2 опер, 3 балетів (найпопулярніший — «Дафніс і Хлоя»), творів для оркестру («Вальс», «Іспанська рапсодія»), концертів для фортепіано з оркестром, вокальних та камерно-інструментальних творів.

Болеро (ісп. *bolero*) — іспанський парний народний танець, що виник наприкінці XVIII століття. Музика в ньому підкреслюється ударами *кастаньєт*. Темп — помірно швидкий з поступовим прискоренням. Своєю виразністю нагадує пантоміму.

Цікаво, що цей танець, за однією з версій, був створений іспанським танцівником Себастьяно Сересо близько 1780 року. Виконується болеро під акомпанемент гітари й барабана. Окрім того, танцівники додатково відбивають на кастаньєтах складні ритмічні фігури, що сплітаються в надзвичайно примхливий візерунок. Відомо багато різновидів болеро, характерних для різних провінцій Іспанії.

Варіаційна форма — музична форма, в якій основна тема зазнає різноманітних змін (варіацій).

ЦВІТ ЗЕМЛІ

Слова М. Сингаївського

Музика О. Злотника

Радісно

1. Цві-туть са-ди, цві-туть лу-ги, цві-ті-нням ни-ви роз-ли-

за-то-пи-ли бе-ре-ги, і за-то-пи-ли бе-ре-ги, і

лись, і за-то-пи-ли бе-ре-ги, і

цвіт пли-ве в не-бес-ну вись.

цвіт в не-бес-ну вись.

за-то-пи-ли бе-ре-ги, і за-то-пи-ли бе-ре-ги, і

за-то-пи-ли бе-ре-ги, і

цвіт пли-ве в не-бес-ну вись.

цвіт в не-бес-ну вись. 2. В са-//на.

1. Цвітують сади, цвітують луки,
Цвітінням ниви розлились,
І затопили береги,
І затопили береги,
І цвіт пливе в небесну вись.

Двічі

2. В саду вишневім залюбки
Вінки спітає дітвора,
Синиці, ластівки, шпаки,
Синиці, ластівки, шпаки
Летять до кожного двора.

Двічі

3. І лине скрізь пташиний грай,
Моя квітуча сторона.
Цвіте земля, цвіте мій край,
Цвіте земля, цвіте мій край
І в серці кожного — весна.

Двічі

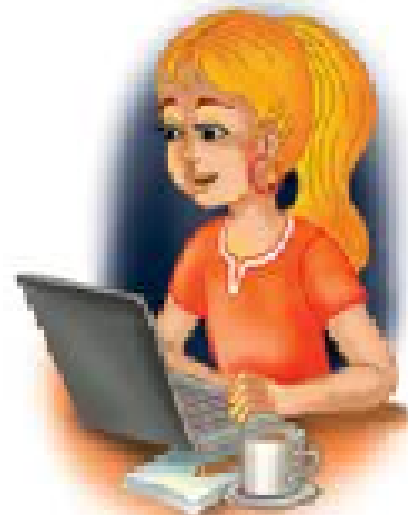
Вітаю тебе, друже! Сьогодні пропоную ознайомитися з історією розвитку жанру симфонії.

Поглянь: наші друзі вже готові до мандрівки в історичне минуле.

Знаєш, Христіно, я можу на слух упізнати багато мелодій — адже кожен композитор має свій стиль, свою манеру написання. Хочу тобі запропонувати послухати симфонію відомого російського композитора, якого ще називають великим мелодистом.

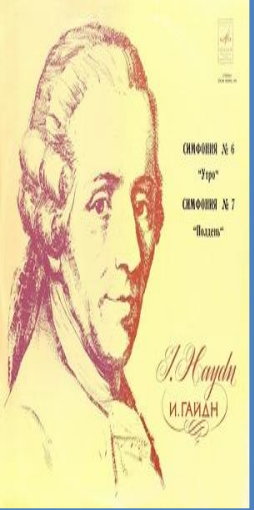
Привіт, Богдане! Я теж розпізнаю багато творів на слух, але ніяк не збагну, кого ти зараз маєш на увазі. Думаю, спочатку варто більше дізнатися про симфонію та її історичний шлях.

- Пригадуєте, ми нещодавно слухали симфонію №5 Л. ван Бетховена? Протягом років цей жанр змінювався, і в кожного композитора звучав по-різному. У симфонію впліталися російські, українські, німецькі, польські, угорські, французькі та інші мотиви народних пісень і танців. Багато мелодій мандрували з країни в країну, залишалися неповторними під пером майстрів та звучали в оркестрі. Навіть маленький наспів дає слухачеві можливість одразу впізнати твір... Ось дивіться: тільки чотири звуки, котрі постійно повторюються впродовж твору, — і стає зрозуміло, що це П'ята симфонія Л. ван Бетховена.
- Мелодії симфоній Петра Чайковського теж швидко закарбовуються в пам'яті. В них — усе: подих полів та їхня широта і безкрайність, радість кохання й печаль втрат і розлук. Тож насолодімося музикою великого мелодиста.

36 **Allegro con brio**

f Cl.
Archi

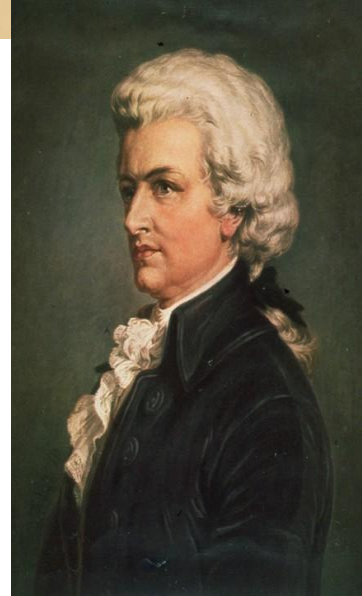
Симфонія — один із найскладніших музичних жанрів. Прототипом симфонії можна вважати італійську увертюру, що склалася при Д. Скарлатті наприкінці XVII ст. Узагалі, терміни «увертюра» і «симфонія» тривалий час були взаємозамінними (про це ми вже згадували на одному з попередніх уроків).

Остаточно симфонічний цикл сформувався у творчості Й. Гайдна та В.А. Моцарта, яких вважають основоположниками **класичної симфонії**. У симфоніях Л. ван Бетховена помітно зміцнів тематичний зв'язок між частинами, великого значення набули героїка, драматизм, філософські засади.

В епоху романтизму з'явилася **романтична симфонія**, яка об'єднала в одне ціле класичну форму і ліричний характер тем. У цей час зароджуються і програмні симфонії. У творчості композиторів-романтиків Ф. Шуберта, Р. Шумана, Ф. Мендельсона, Г. Берліоза, Й. Брамса, П. Чайковського є незабутні мелодичні симфонії.

Починаючи з кінця XIX та в XX столітті строгі форми симфонії зазнали кардинальних змін. З'явилися симфонії з різною кількістю частин — від однієї до одинадцяти; не обов'язковим стало використання сонатної форми.

Отож, у переломні моменти свого розвитку симфонічна музика змінювала правила, й ті явища у сфері мистецтва, які спочатку шокували, невдовзі ставали звичними.

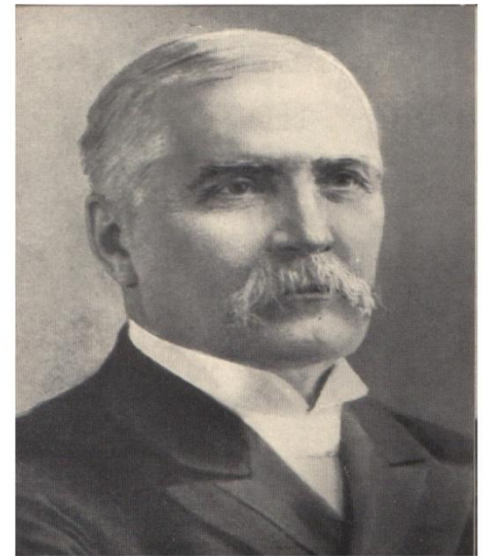
ТИПИ СИМФОНІЙ

За формою	3-частинна, 4-частинна, 5-частинна і т.д.
За стилем	Докласична, класицистична (класична), романтична тощо
За естетичними категоріями	Симфонія-драма, симфонія-трагедія, симфонія-пастораль, симфонія-концерт, симфонія-ораторія тощо
За сюжетністю	Програмна, непрограмна

В українській музиці симфонія утвердилася дещо пізніше. Першим твором, названим симфонією, вважають «Концертну симфонію» Д. Бортнянського.

Інтерес до оркестрової музики в Україні поживавився у другій половині XIX ст.: «Юнацьку симфонію» створив М. Лисенко, «Українську симфонію» — М. Калачевський. Спираючись на досягнення зарубіжної класики, вони пишуть яскраві та оригінальні симфонічні твори, в яких є українські народні мотиви.

Найвидатніші досягнення українського симфонізму у XX ст. пов'язані з іменами Л. Ревуцького, Б. Лятошинського та С. Людкевича. Серед сучасних українських авторів симфоній — В. Кирейко, В. Сильвестров, Є. Станкович, Б. Буєвський, Ю. Іщенко, І. Поклад та інші.

Микола Лисенко

Л.Ревуцький

Бортнянский(1788)

Б.ЛЯТОШІНСЬКИЙ

Твори оркестра
симфонічна
концертна

Мелодії симфоній П. Чайковського швидко закарбовуються в пам'яті. В них — усе: подих полів та їхня широта і безкрайність, радість кохання й печаль розлук і втрат.

Симфонія №6, відома під назвою «Патетична», була останнім твором Чайковського, його «лебединою піснею». Він

працював над нею декілька місяців із тривалими перервами. Влітку 1893 року робота була завершена, а в жовтні того ж року твір уперше прозвучав у Петербурзі під диригуванням автора.

Симфонія складається з чотирьох частин і написана для великого симфонічного оркестру подвійного складу (включно із флейтою-піколо).

У музиці П. Чайковського втілене прагнення людини до щастя, свободи, боротьба проти зла й підступності. Композитор писав: «Я дуже хотів би, щоб музика моя поширювалася серед мас і зростала кількість людей, котрі її люблять, знаходять у ній розраду та опору». У цих словах видатного композитора окреслено основне завдання його творчості, котре він вбачав у служінні музиці та людям.

*П. Чайковський. Симфонія №6
(1 ч., експозиція).*

Аналіз музичного твору.

1. Яке враження справила на вас мелодія симфонії?
2. Які інструменти виконували головну мелодію симфонії?
3. Про що розповіла вам музика? Які особливості музичних образів симфонії?
4. Чи відчувалася форма, в якій написано першу частину симфонії?

Фізкультхвилинка.

*Вперед 4 кроки,
назад 4 кроки,
крутиться,
вертиться
наша дітвора.*

*Ручками поплескали,
ніжками потупали,
потім пострибали
і знову почали...*

НА БЕЗІМЕННІЙ ВИСОТІ

Слова М. Матусовського
Переклад Дм. Луценка

Музика В. Баснера

Стримано

1. Га - і ди - мі - ли під го - ро - ю,

ве - чір - ній об - рій пло - ме - нів... Нас за - ли - ша - лось тіль - ки

тро - є із ві - сім - над - ця - ти бій - ців. О, скіль - ки

їх, хо - ро - ших дру - зів, ле - жать ли - шило - ся в тем - но -

ті - край не - зна - йо - мо - го при - сіл - ка, на без - і -

ме - нній ви - со - ті, край не - зна - йо - мо - го при -

сіл - ка, на без - і - ме - нній ви - со - ті. Ра - ке - та // - ті.

1. Гаї диміли під горою,
Вечірній обрій пламенів...
Нас залишалось тільки трое
Із вісімнадцяти бійців.
О, скільки їх, хороших друзів,
Лежать лишилось в темноті —
Край незнайомого присілка,
На безіменній висоті...

Двічі

2. Ракета падала, світила,
Вогонь, як зірка, догоряв...
Кого в бою тим не скосило —
Назавжди все запам'ятав.
Вік не забуде, не забуде
Атаки лютії оті —
Край незнайомого присілка,
На безіменній висоті...

Двічі

3. Над нами «мессери» кружляли,
І ворог злішав з кожним днем.
Та ще міцніше ми єднались
Під перехресним артвогнем.
І як би важко не було,
Ти в мрії вірив золоті —
Край незнайомого присілка,
На безіменній висоті...

Двічі

4. У снах я бачу вас, солдати,
З ким на фронтах пройшов війну,
Землянку нашу в три нарати,
Над нею — звуклену сосну.
Неначе знову разом з вами
У тій задимленій путі —
Край незнайомого присілка,
На безіменній висоті...

Двічі

Приєднуйся до проекту наших друзів!

Богдане, пропоную поповнити наші фонотеки симфоніями героїчної тематики.

Охоче тебе підтримаю! Цікаво, в кого цей розділ фонотеки вийде багатшим і різноманітнішим?

Рефлексія

- Розкажи про історичний шлях жанру симфонії.
- Які різновиди симфоній ти знаєш?
- Яку назву отримала 6-та симфонія П. Чайковського?
- Розкажи про творчість П. Чайковського.
- Чим тебе вразила музика російського композитора?

Прослухай декілька симфонічних творів. Які з них тобі сподобалися найбільше? Запиши їх для своєї фонотеки.

Дякую за урок !

Учитель   Діти

Жаль, за - кін - чивсь у - рок,   дя - ку - є - мо всім.

Учитель і діти

Ми зу - стрі - не - мось знов   днів так че - рез сім.

X. Вихід з класу під звучання пісні (за вибором учителя).